

пенно, макар и ръководени от различни подбуди, те бързо натрупват подробни познания за цялостната система, върху която се гради общността на йезуитите. Извършват специална подготовка преди посещението си в Толедо и продължават своите проучвания след това. Крайният резултат и за автора, и за героинята е еднакъв – пълно и безпощадно отрицание. За да постигнат най-дълбоко проникване в същността на йезуитизма и да произнесат най-категорична присъда над него, те са улеснени от своя естествено сложил се атеизъм.

„Осъдени души“ е едно от най-могъщите антиклерикални произведения в българската литература. В него има страници, написани с рядко вдъхновение, пасажии със забележителна сила. Съжалението и великодушното снизхождение, хуморът, иронията и сарказмът преливат в една помитаща всичко по пътя си изобличителна и отрицаваща стихия. Писателят развенчава, клейми, бичува, светотатства с наслаждение, независимо от това, че философът у него вижда религията като закономерен духовен спътник на човешката общност в многовековното ѝ съществуване.

Непосредствен изразител на авторската присъда е неговата Ф. Хорн. Твърде много безбожници и безбожие има в тази книга на фона на католическа Испания. След Фани се нареждат Луис, Мюрие, Оливарес, Доминго, епизодични представители на борещия се народ. Атеизмът на тази героиня и пътищата, извървени към него, са отломки от житието на автора.

Ф. Хорн посещава резиденцията на отците-йезуити с надеждата да се доближи до Ередия. Тя се вижда принудена да заяви, че чувства нужда да опознае по-отблизо католицизма и не е далеч от мисълта да се влее в лоното на светата католическа черква. Отец Сандовал я съветва предварително да прочете избрани книги, които ѝ записва върху листче. Между тях на първо място са „Подражанията на Христа“ от Кемпис и „Животът на Лойола“ от Риваданейра. В лагера за тифузноболни Фани вече чете „Подражанията на Христа“, а върху масичката до леглото ѝ се намират „Светата инквизиция“, „Животът на благородника Лойола“, „Йезуитски мисии в Западна Индия и Тихия океан“. Повечето от тези книги са ѝ подарени от Оливарес. А за Д. Димов знаем, че подобно на Ф. Хорн прилага пред колегите си йезуити от института „Кахал“ хитростта на дълбоко заинтересован от католицизма. На проф. Б. Койчев той съобщил, че там съзнателно проявявал склонността да приеме католицизма с цел да му се доверят. Така се осъществява гостуването му в резиденцията им в Толедо. В резултат получава като подарък с посвещение ония две книги, намерени в личната му библиотека, които Сандовал препоръчва на Фани. Като чете „Подражанието на Христа“, Фани разсъждава *„меланхолично и снизходително върху величавата простота на тази книга“*. Безсъмнено такова е било собственото впечатление на писателя. Една друга книга от тази поредица – „История на католическата черква“, не е открита в библиотеката му, но от романа става ясно, че Димов е бил запознат с това съчинение. Този автобиографичен момент Д. Димов е отразил в две от рисунките си, подарени на Сунига, които определено го свързват с неговата героиня. На първата той е изобразил себе си като монах, четящ увлечено свещена книга в манастирска обстановка. На втората един ритник е изхвърлил лукавия неверник от светата обител и с куфарче в ръка той поема по широкия свят.